

Написане мишається

Рона Жданова

УДК 82(091)(477.74):821.161.2-6.09:01Зленко

ГРИГОРІЙ ЗЛЕНКО: ЛИСТИ (1996 – 2006)

Григорій Дем'янович Зленко (7.11.1934 – 25.08.2015) – письменник (прозаїк і поет), історик літератури, бібліограф, краєзнавець. Автор багатьох публікацій різного формату, що перевищує три тисячі назв. Останні відомості про нього можна знайти у Вікіпедії, праці ж письменника обліковані у двох персональних покажчиках [1990, 2005]. Літературна спадщина Г. Зленка ще чекає на належне глибоке дослідження й об'єктивну оцінку фахівців-літераторів. Я ж концентрую увагу на його діяльності на ниві бібліографії, зокрема літературознавчій, про що можна довідатися з нашого листування. У листах постать Григорія Дем'яновича Зленка виступає як приклад високого професіоналізму, мудрості, толерантності й надзвичайної працездатності. У 1996 р. я презентувала в Національній парламентській бібліотеці України (нині Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого) свій авторський проект – щойно створений довідник “Українські бібліографи”. Про початок роботи над ним було заявлено в журналах “Бібліотечна планета” [1999, 4] та “Вісник Книжкової палати” [1999, 11]. Ця подія зацікавила Григорія Дем'яновича і саме тоді я отримала від нього першого листа, у якому він професійно питав щодо підготовки посібника: строки початку і закінчення роботи, наявність інструкції, принципи відбору персоналій, структура гасел та інші. Зацікавленість його в підготовці такого видання була, на мій погляд, не тільки з погляду книгознавця й бібліографознавця, а і як літератора. Адже значна кількість бібліографів, заведених до посібника, були письменниками, літературознавцями, як то Іван Левицький, Іван Лозинський, Василь Микитась, Павло Богацький, Костянтин Копержинський та ін. Згадані в представлених листах бібліографічні праці Г. Зленка, рівно як і його історико-літературні розвідки-документи свідчать про тісний зв'язок із містом Одесою, його історією й культурою. На основі архівних матеріалів автор досліджує життя та діяльність письменників, діячів культури, науки, звертаючи особливу увагу на забутих, призабутих персоналій, репресованих або знищених сталінським режимом, аналізує історію одеських видавництв, товариств, літературних об'єднань тощо. У листах письменник постає як патріот України, що вболіває за стан культури в країні, окреслює основні проблеми в бібліографічній науці: незадовільний стан її організації, відсутність координації та консолідації бібліографів і бібліотечних установ, наявність паралелізму та дублювання бібліографічних праць, що ніяк не сприяє підняттю фахового рівня бібліографічних покажчиків. Такий стан справ, на погляд письменника, перешкоджає виконанню головного завдання – створення якісної інформаційної системи забезпечення літературознавчої науки у всіх її аспектах. У листах, інколи в телефонних розмовах (у житті ми жодного разу не зустрічались) часто обмінювалися думками, вели розмови про методичні засади підготовки бібліографічних праць – принципи добору матеріалів у залежності від типу чи виду посібника, структуру, систематизацію матеріалу тощо; торкалися питань теорії бібліографії, зокрема визначення поняття “українська книга”. Зазначу, що часто ми надсилали одне одному бібліографічні видання, а Григорій Дем'янович – ще й свої літературні праці. Передані йому книжки ретельно досліджував і сповіщав про недоліки, давав поради щодо їх усунення для вдосконалення змісту, що сприяло також підняттю наукового рівня посібників. Шляхом бібліографічних розшуків праці,

які згадуються в листах письменника, подаються у вигляді списків літератури в підрядкових примітках. У передмові до другого видання персонального покажчика Г. Зленка підтверджено значення творчості письменника академіком Іваном Дзюбою, який влучно назвав Зленка серед тих, хто нині визначає українське обличчя Одеси і зробив вагомий внесок у розвиток української культури. Академік Микола Жулинський говорив про нього як про сумлінного джерелознавця, а ще один академік Ростислав Пилипчук – як про невтомного трудівника. Доктор філологічних наук Григорій Клочек писав про Г. Зленка як блискучого відкривача та інтерпретатора нових літературних імен, творів, фактів, перед котрим – якщо знаєш справжній масштаб зробленого – завжди хочеться схилити голову.

Листи Григорія Зленка 10.09.1996.

<...> У відділі науково-допоміжної і рекомендаційної бібліографії Одеської державної наукової бібліотеки імені М. Горького мене познайомили з Вашим проектом енциклопедії (чи енциклопедичного довідника) “Українські бібліографи”¹. Це починання <...> слід лише вітати, й усіяко підтримувати. Але рукописний проект викликає ряд запитань, на які хотілося б отримати відповіді: під чиєю егідою провадитиметься підготовка довідника; хто здійснюватиме його редагування; чи передбачається обговорення його за участю зацікавлених осіб; який обсяг статей; <...> чи передбачається створення інструкції; <...> протягом якого часу Ви маєте завершити впорядкування довідника? Можливо я міг би чимось бути корисним Вам, адже маю великий досвід видання бібліографічних праць, в тому числі і біобібліографічних довідників (24 роки завідую редакційно-видавничим відділом ОДНБ ім. М. Горького). Маю і досвід складання бібліографічних посібників². Беру участь (як автор і член консультативних груп) у створенні “Української літературної енциклопедії” та енциклопедії “Мистецтво України”; член Міжнародної асоціації українців та Наукового Товариства імені Т. Шевченка; Лауреат премії України імені Павла Тичини. Твори мої до 1990 р. описані в біобібліографічному покажчику³, що вийшов в серії “Письменники Одеси”, див. також “Українську літературну енциклопедію”, “Бібліографію українознавства”⁴. Подальший список творів – у щорічнику “Одеська письменницька організація в... році”. Подаю ці відомості задля знайомства.

Подаю своє “бачення” статті в енциклопедичному довіднику “Українські бібліографи” на прикладі Чижикова Луки Олексійовича. Про Комарова Михайла Федоровича⁵ маю статтю в “Укр. літ. енциклопедії” <...> При потребі міг би надіслати список бібліографів дореволюційного часу, про яких охоче написав би для майбутнього довідника.

30.03.1997.

<...> Поволі приробирую матеріали для проєктованого Вами посібника “Українські бібліографи”. Написав понад два десятки статей, які поки що не передрукував <...> Персоналії мої діяли в межах ХІХ–початку ХХ ст. на терені Одеси, й залишили свої “сліди” у вигляді оприлюднених бібліографічних праць. При цьому я не вважаю на мовну “оболонку” посібника. Мовна ситуація в Україні згаданого періоду загальновідома. В умовах широко роззявленої “пасті зуавни” (Д.І.Яворницький) навіть М. Ф. Комаров свою шевченківську бібліографію (“Т.Шевченко в літературі и искусстве” 1903) змушений був видати російською мовою. Якщо ми знехтуємо

¹ Українські бібліографи. Біографічні відомості. Професійна діяльність. Бібліографія / уклад.: Р. С. Жданова (заг. ред. та передм.), Н. І. Абдуллаєва, І. О. Негрейчук, В. О. Кононенко. – Київ, 2008, 2010, 2011. – Вип. 1-3.

² Деся Українка в Одесі: бібліогр. покажч. / упоряд.: Г. Д. Зленко, Є. Ф. Ткаченко. – Одеса, 1981. – 83 с.; Константин Паустовский в Одессе: библиогр. указ. / сост. Г. Д. Зленко. – Одесса, 1992. – 62 с.; Лука Алексеевич Чижиков, 1861-1924: библиогр. указ. / сост. Г. Д. Зленко. – Одесса, 1993. – 94 с.; Борис Пастернак: библиогр. указ. / сост.: Г. Д. Зленко, Н. Н. Черного. – Одесса, 1990. – 88 с.

³ Григорій Дем’янович Зленко: біобібліогр. покажч. / склала Л. М. Смичок. – Одеса, 1990. – 117 с.

⁴ Зленко Григорій Дем’янович // Укр. літ. енцикл. – Київ, 1990. – Т. 2. – С. 272.; Зленко Григорій Дем’янович // Бібліографія українознавства. – Львів, 1992. – Вип. 1. – С. 32–33.

⁵ Комаров Михайло Федорович // Укр. літ. енцикл. – Київ, 1990. – Т. 2. – С. 541–542.

російськомовні праці, то й говорити, по суті, не буде про кого і про що. Програма Ваша мені загалом імponує, хоча вона потребує уважного й толерантного обговорення. Тут я не маю фізичної змоги викласти свої думки. Та й те сказати, жоден лист не спроможний замінити живу розмову. Тому відкладемо “дискусію” до особистої зустрічі <...> Завважу лише одне: чи не заширока програма? Чи слід включати, скажімо, викладачів бібліографії та книгознавства, які були (чи є) простими ретрансляторами знань. Чи варто заводити до посібника авторів таких рясних у нас “методичок”, які вмирають “не народившись”. Можливо, частина цих людей заслуговує на увагу (не вихлюпнути з водою дитину). Треба встановити критерій добору персоналій, аби в густій траві не заглушилися квіти. Ще раз наголошу: це питання складне і вимагає уважного розгляду. Вирішення його анітрохи не заважає практичній роботі, яка <...> поки що має бути зосереджена довкола авторів бібліографічних праць (є кого шукати і є над чим розмірковувати). Особливого значення я надав би пошуку “розстріляного покоління” бібліографів. Лише в одній Одеській публічній (відтак науковій) бібліотеці були розстріляні (й значною мірою знищені) зо двадцять працівників, головним чином – на полі бібліографії. Як відомо, бібліографів дуже боялись: надто багато знають!

Книжка може стояти на полиці десятки років, цілком забута, мертва; бібліограф чи бібліографічний посібник звертає на неї увагу, – а Держкомвидав 70-х років нашого століття, скажімо, саме й пильнував того, аби не зверталосся уваги на “небажані” видання; тому такі трагедійні колізії виникли доокруж покажчика, присвяченого Лесі Українці¹.

<...> З приводу конкретного Вашого запитання про занесення російськомовних книг М. С. Грушевського та І. О. Левицького до покажчика “Російськомовна книга в фондах...”², то, як мені здається, вони мають бути занесені – навіть неодмінного занесені. Ви ж у тому покажчику описуєте не російськомовну книгу взагалі, а російськомовну книгу, видану в Україні? Українська книга – це поняття дуже широке: і мовне, і географічне, і навіть змістове. Російськомовні книги Грушевського й Левицького видані в Києві й Львові, – отже, за географічною ознакою, вони є українськими книгами. Ці, чи подібні їм питання, не виникали б, якби великі (сказати б – національні) бібліографічні програми обговорювались на представницьких зібраннях кваліфікованих людей. Однак за двадцять п’ять років роботи в бібліотеці я не взяв участі в жодній нараді бібліографів чи бібліотекарів України <...> Ми не маємо обміну працями між бібліографами України <...> У мене до Вас буде “слізне” прохання. Ваша бібліотека видала систематичний розпис журналу “Бібліологічні вісті”³. Чи можна розшукати покажчик у Вашій бібліотеці? Чи вийшов посібник “Україномовна книга у фондах Національної парламентської бібліотеки, 1798-1923”⁴?

21.04.1997.

<...> Бандероль одержав у суботу з вечірньою поштою й одразу взявся читати “Україномовну книгу...”. Це – професійно й вельми сумлінно укладений посібник. Все тут, як мовиться, на своєму місці. Гадаю, що утерті компліменти – Вам не потрібні <...> А зауваження, які, можливо, колись знадобляться Вам, такі : включено явно помилково. Роман Е. Золя “Париж” М. Я. Яковлевим було перекладено на російську мову. У видавництві Ф. Йогансона він виходив упродовж 1897 – 98 рр. окремими випусками. Всіх випусків було 7 (1–5–1897; 6–7–1898). Відтак окремі випуски було зведено в одну окрему книгу. На мій погляд, оповідання Е. Золя “Повідь” у перекладі на українську мову М. Терещенка вийшло після 1923 р., а отже його також не потрібно заносити до покажчика. <...> Річ у тому, що у 1925 р. у Києві виходила російськомовна

¹ Бібліографічний покажчик “Леся Українка”, підготовлений у 1980-х роках у Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського, було заборонено видавати з ідеологічних міркувань. Рукопис зберігається в Національній бібліотеці ім. В. І. Вернадського.

² Російськомовна книга у фондах Національної парламентської бібліотеки України, 1816-1923 : каталог / уклад.: Р. С. Жданова, В. М. Лой. – Київ: Глобус, 1999. – 365 с.

³ Бібліологічні вісті, 1923-1930 : сист. анот. покажч. / уклад. Г. І. Ковальчук. – Київ: Абрис, 1996. – 159 с.

⁴ Україномовна книга у фондах Національної парламентської бібліотеки України, 1808-1923 / уклад.: Р. С. Жданова, В. М. Лой. – Київ: Абрис, 1996. – 175 с.

“Пролетарская правда”, яка тільки 1925 р. стала “Пролетарською правдою”, без сумніву, після українізації газети було засновано бібліотеку при ній. Без додаткового пошуку зрозуміло, що працю В. М. Зуммера¹ не слід було заводити до реєстру, адже то – доповідь, виголошена 28 червня 1928 р. Хоч на третьому виданні збірки О. Олеся (Кандиби) “З журбою радість обнялась...” немає року видання, відомо, що друге видання збірки побачило світ у Київському видавництві “Час” 1917 р., а третє – у віденському “Дніпросоюз” 1919 р. Книга друга “Поезії” О. Кандиби (Олеся) вийшла в петербурзькому видавництві “Общественная польза” 1909 р. Дискусійним мені видається опис творів Олександра Олеся на справжнє прізвище поета – Кандибу, все-таки знають його як Олеся.

Боровиковського (псевд.) (Глібов) <...> У Леоніда Івановича Глібова ніколи не було псевдоніма Л. Боровиковський, поет реально діяв в українській літературі поет Левко Боровиковський. Курйоз розуміється! “Старинні мелодії” Філарета Колесси – це окрема відбитка праці з: Науковий збірник т-ва “Просвіта” в Ужгороді. – 1934. – Т. 10. – С. 121-152. Отже видання мало лишатися поза рамками покажчика. Псевдонім М. Уманець належить Михайлові Федоровичу Комарову, а не Миколі Івановичу Костомарову. Що не кажіть прикра помилка. Збірка оповідань М. Коцюбинського вийшла 1920 р.²; “Поезії” Пантелеймона Куліша³, підготовлені Миколою Костьовичем Зеровим, видано в Києві 1927 р.; “Начерк історії української літератури” Богдана Лепкого⁴ вийшов у Коломиї 1909 р.; праці І.Лилика⁵, присвячені Лесі Українці, не датовано і в покажчику Мирослава Мороза “Леся Українка”. Однак, у мене таке “шосте відчуття”, що вони видані після 1923 р.; пер. з пол. М. і З. Л. (Лисько В.)⁶. Ні, це – Модест Пилипович Левицький і його дружина З. К. Левицька. В некрологічній нотатці сказано⁷, що З.К. разом з М. П. переклала повість Елізи Ожешко “Хам”.

<...> Даруйте мені за доскіпливість, з якою я прочитав. Ще раз зазначу професійний і вельми сумлінно укладений покажчик. Прочитав я і Вашу цікаву статтю у “Віснику Книжкової палати”⁸. Як казали у мої студентські роки “маєте повну ратицю”. Але чи зрозуміють Вас амбітні “львівчики”?!

Приєднуюся до заклик М. І. Сенченка, директора Книжкової палати України: “То ж, панове колеги, єднаймося!” Нам до зарізу потрібне Українське бібліографічне товариство, яке б об’єднало бібліографічні сили України. Признатися, Асоціацію бібліотечних працівників <...> я не сприймаю як дійову організацію.

27.05.1997.

<...> Понад місяць тому послав Вам листа з щирoserдечною вдячністю за надіслані посібники і з рядом критичних зауважень стосовно “Україномовної книги...”. Не знаю, чи одержали Ви той лист і чи не образилися на мою доскіпливість. <...> У щотижневику “Українське слово” за 22 травня прочитав я, що ще минулого року видано працю Т. Ківшар “Український книгознавчий рух як історичне явище (1917-1923)”⁹. Мене гостро цікавить ця праця, але – як і де можна придбати її при такому мізерному тиражі (600 прим.)? Можливо книжку можна придбати в автора. Коли не помиляюся, це – викладач Київського інституту культури?

23.12.1997.

<...> Цього року в мене вийшло майже сто публікацій. Видрукував я і в “Віснику Книжкової палати” нотатку про бібліографа О. М. Горецького¹⁰ – жертву тоталітарної

¹ Зуммер В. Рисунки М. В. Гоголя в музеї Слобідської України: [довідь...] [1928]

² Коцюбинський М. Сміх; Він іде; Persona grata. – Київ, [1920].

³ Куліш П. Поезії / вибір, ред. і ст. М. Зерова. – Київ, [1920].

⁴ Лепкий Б. Начерк історії української літератури. Кн. 1. (До нападів татар). – Коломия; Київ, [1909].

⁵ Лилик І. Леся Українка. У пущі: драмат. поема: (генеза, характеристика осіб, зміст). – Львів; Жовква, б.р.

⁶ Ожешко Е. Хам / пер. з пол. М. [М. П. Левицький] і З. Л. [З. К. Левицька]. – Черкаси, 1917. – 248 с.

⁷ З. К. Левицька: посмертна згадка // Книгарь. – 1919. – Ч. 27. – Стп. 1878.

⁸ Жданова Р. Ще раз про Український бібліографічний репертуар // Вісн. Кн. палати. – 1997. – №1. – С. 9–11; №2. – С. 6–8.

⁹ Ківшар Т. Український книжковий рух як історичне явище (1917-1923). – Київ: Логос, 1996. – 339 с.

¹⁰ Зеленко Г. Репресований бібліограф // Вісн. Кн. палати. – 1997. – №11. – С. 35–36.

системи <...> Хочу підготувати матеріал про перше українське видавництво в Одесі – “Сніп”, яке заснував М. Ф. Комаров. Дещо напрацював і для майбутнього словника українських бібліографів. До мене доходять якісь “туманні” вісті, що Ваша бібліотека нібито розгорнула роботу над біобібліографічним словником “Українські письменники”¹ й уже видала кілька випусків. Чи це правда? Як можна було б одержати ті випуски, що побачили світ? Опис української книжки з фонду Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського маю², а от здійснений бібліотекою В. Стефаніка (Львів)³ так і не зміг роздобути. Монографію Т. Ківшар мені прислали. Я з інтересом прочитав її. Це дуже потрібна книга.

16.04.1998.

<...> З невідомим жалем мушу сказати, що не читав статтю про Вас у “Віснику Книжкової палати”⁴. Якщо можна, зробіть <...> ксерокопію і надішліть. Я видрукував у “Віснику КП” невеличку розвідку “Репресований бібліограф” [О. М. Горецький]. Невдовзі має бути стаття про бібліографічний покажчик С. О. Єфремова “Українознавство” (1920)⁵. Хотів би завершити дослідження про перші одеські українські видавництва (короткі довідки і списки видань). От і написані для Вас статейки про одеських бібліографів (головним чином дореволюційного періоду). Посібник “Бібліографи Одеси”⁶ взялась підготувати Людмила Олександрівна Жирнова <...> З серії “Видатні бібліографи України”⁷ маю лише покажчик, присвячений Юрєві Олексійовичу Меженку⁸. Мені бажані були б посібники про Сергія Маслова⁹, якого пам’ятаю як викладача Київського університету, а також про Яшека¹⁰ <...> Чи надіслав Вам свого часу покажчик своїх вибраних праць за станом 1 січня 1990 р.? Радий привітати Вас із завершенням роботи над покажчиком змісту “Визвольного шляху”¹¹. У цьому часописі і я мав честь надрукувати минулого року декілька віршів. Недавно послав ще одну добірку. Вітаю також з першим випуском каталогу “Україномовна книга...”. Все це – такі потрібні праці! Знаю собі справу, скільки сил покладено на них. Прикро, що в нас так мало справді професійних бібліографів. Все більше пересвідчуюся, що справжній бібліографічний талант, як і перший-ліпший інший талант – від Бога. А талант загалом – рідкість <...> “Українських лікарів”¹² – пришліть. Взагалі кажучи, присилайте з бібліографії все, що зможете.

17.10.1998.

<...> Чи вийшов довідник “Хто є хто в бібліотечній і видавничій справі”¹³, про який я читав у “Віснику Книжкової палати”? <...> Прийміть мою щиросердечну подяку за книжку Нінель Федорівни Королевич¹⁴, а водночас передайте подяку автору. Це

¹ Українські письменники : матеріали до біобібліогр. словника / авт.-складач Ф. П. Погребенник ; упоряд.: О. О. Гриценко, О. І. Приходько. – Київ, 1996-1998. – Вип. 1-5.

² Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського, 1798-1916. Вип. 1. 1798-1885 / уклад.: М. Д. Бойченко, Р. С. Жданова, І. І. Діденко та ін. – Київ : Абрис, 1996. – 220 с.

³ Репертуар української книги, 1798-1916 : матеріали до бібліогр. / упоряд.: Л. І. Ільницька, О. І. Хмель. – Львів, 1995, 1997, 1999, 2001, 2005. – Вип. 1-9.

⁴ Патока В. Бібліограф Рона Жданова // Вісн. Кн. палати. – 1997. – № 10. – С. 38-39.

⁵ Зленко Г. Видатна бібліографічна пам’ятка // Вісн. Кн. палати. – 1998. – № 5. – С. 27-28

⁶ Бібліографи Одеської державної наукової бібліотеки імені М. Горького : біобібліогр. довід. / уклад. Л. О. Жирнова ; наук. консультант і авт. вступ. ст. Г. Д. Зленко. – Одеса, 2002. – 254 с.

⁷ Серію “Видатні бібліографи України” започаткувала бібліографознавець Нінель Федорівна Королевич.

⁸ Королевич Н. Український бібліограф Ю. О. Меженко (1892-1969) : біобібліогр. нарис. – Київ, 1993. – 60 с.

⁹ Ковальчук Г., Королевич Н. Книгознавець, бібліограф і бібліотекар Сергій Іванович Маслов (1820-1957) : біобібліогр. нарис. – Київ, 1995. – 43 с.

¹⁰ Королевич Н. Бібліограф Микола Федорович Яшек (1883-1966) : біобібліогр. нарис. – Київ, 1997. – 28 с.

¹¹ Аналітичний розпис змісту журналу “Визвольний шлях” здійснено в Національній парламентській бібліотеці України головними бібліографами Є. К. Бабич та В. В. Патокою. З друку посібник не вийшов. Два його примірники, друквані в комп’ютерному варіанті, зберігаються в Національній бібліотеці ім. Ярослава Мудрого та Національній бібліотеці ім. В. І. Вернадського

¹² Медицина в Україні: Видатні лікарі: (кінець XVII–перша половина XIX ст.): біобібліогр. словник. Вип. 1 / авт.-упоряд.: С. М. Булах, М. М. Гайдучок, А. Б. Долинина та ін. – Київ: Теллопатик, 1997. – 242 с.

¹³ Хто є хто у видавничій і бібліотечній справі : довідник / Кн. палата України. – Київ, 1999. – 156 с.

¹⁴ Королевич Н. Українські бібліографи ХХ століття : навч. посіб. – Київ: Кн.палата України, 1998. – 327 с.

ґрунтовне видання, яке викликає жвавий інтерес. Здається книжка вже викликала відгомін у пресі¹. У книжці Н. Ф. Королевич я зустрів чимало персоналій, з якими мав свого часу певні зв'язки. Зберігаю листівку Юрія Олексійовича Меженка, вже написану “розбитою” паркінсонізмом рукою. А з Ігорем Івановичем Корнейчиком листувалися ми довго і плідно <...> Тривалий час підтримував я епістолярні зв'язки з Федором Пилиповичем Максименком <...> Довідавшись про смерть Федора Пилиповича, я написав некролог, зібрав під ним підписи Л. Н. Большакова, П. В. Жура, Є. П. Кирилюка, В. М. Кулаковського [та ін.] і вмістив некролог в “Літературній Україні” (1984, 24 листоп.). Знав я Федора Кузьмича Сарану, контактував з ним, коли готувався 1-й том “Української літературної енциклопедії”... Спасибі Вам за <...> пропозицію створити про мене книжку у серії “Видатні діячі української книги...” Радо прочитав би “толкову” статтю про себе <...> Спробу об'єктивної оцінки мого наробку зробив Ростислав Ярославович Пилипчук². Писав про мене Олег Іванович Микитенко³ <...> Я охоче б підготував покажчик своїх книгознавчих та бібліографічних праць <...> Цього року в мене вже вийшло 68 журнальних і газетних публікацій. Одна з останніх – “Постріл Амвросія Метлинського” в №7–8 “Березоля” (Харків) <...> За останні півтора року написав я книгу нарисів про діяльність старої одеської “Просвіти” (1905–1909), окремі нариси друкую в “Чорноморських новинах” (Одеса) та “Кримській світлиці” (Сімферополь). Там же в “Кримській світлиці” публікуються мої пошукові нариси, присвячені кримському періодові життя Степана Руданського. Поволі склалася книжка віршів “Повернуло на осінь” (кілька з них в №1-2 журналу “Київ”, с. 17–18) <...> Чекаю на випуск (кумулятивний) покажчика “Українські письменники”. Ми тут збираємося випустити покажчик, присвячений 25 українським літераторам, жертвам сталінщини, за фондом бібліотеки <...> А коли буде “Зведений каталог україномовної книги...?”⁴. “Календар дат” і “Бібліотекознавство і бібліографію” надішліть <...> “Бібліотечні асоціації” В. С. Пашкової⁵ за колом моїх інтересів. Уже треба обмежувати коло читання, бо ж треба щось і писати. Я збираю матеріали про українські переклади Святого Письма.

17.05.1999.

<...> В “Друкованому зведеному каталозі...” [Вип. 1], до якого Ви доклали праці й часу <...> з першого погляду помітив одну курйозну “накладку”: прізвище цілком реального українського поета 1840-х років Михайла Петренка перетворено на псевдонім його сучасника-поета Амвросія Метлинського. Свідомий того, що упорядників “підвів” “Словник псевдонімів” О.І.Дея, де, як і у Масанова, Михайло Петренко виступає в ролі прибраного прізвища Амвросія Метлинського. Аби не уможливити цілком можливі кпини на адресу упорядників, я написав невеличку нотатку “Ціна однієї помилки...”⁶, текст якої додаю. Гадаю, що в такий спосіб “накладка” буде сприйнята з цілковитим розумінням. Нотатку послав до редакції журналу “Слово і час”. Сподіваюся, що там вона знайде собі куточок. До речі, в цьому журналі вийшли три мої статті⁷ <...> які, можливо, будуть цікаві і Вам. У “Віснику Книжкової палати” оприлюднено мою розвідку “Забуті бібліографи Тиховські”⁸. Поява її дала можливість написати про Тиховських і для “Української

¹ *Погребенник Ф.* Навчальний посібник з української бібліографії // Вісн. Кн. палати. – 1999. – №7. – С. 17–18.

² *Пилипчук Р.* Невтомний трудівник // Життя і культура. – 1994. – 17 груд.

³ *Здобутки літературознавчого пошуку // Микитенко О. І.* Шляхами дружби : літ.-крит. ст. – Київ, 1985. – С. 142–148.

⁴ *Друкований зведений каталог україномовної книги державних бібліотек і музеїв України, 1798-1923 / уклад. Р. С. Жданова, І. О. Негрейчук.* – Київ, 1999, 2003, 2004, 2008, 2011. – Вип. 1–5.

⁵ *Українські бібліотечні асоціації : документи і матеріали / уклад.: В. С. Бабич, В. С. Пашкова.* – Київ, 1996. – 30 с.

⁶ *Зленко Г.* Ціна однієї помилки, або як імення Михайла Петренка стало псевдонімом Амвросія Метлинського // Слово і Час. – 2000. – №2. – С. 60–61.

⁷ *Зленко Г.* Коли помер Амвросій Метлинський // Слово і Час. – 1999. – №1. – С. 60–62.; *Зленко Г.* “Громова” стаття або одна з легенд про Івана Франка // Слово і Час. – 1999. – №2. – С. 66–67; *Зленко Г.* Степан Руданський – шлях до Ялти // Слово і Час. – 1999. – №1. – С. 46–49

⁸ *Зленко Г.* Забуті бібліографи Тиховські // Вісн. Кн. палати. – 1999. – №3. – С. 27–30.

літературної енциклопедії”, яка “завмерла” після третього тому, та для майбутньої “Шевченківської енциклопедії”. Нещодавно завершив біобібліографічний покажчик “Іван Франко в Одесі”¹. Це великий посібник (близько 600 позицій з просторими анотаціями, коментарями, спростуваннями тощо – щось на кшталт “бібліографічної дисертації”). Спробу саме такого посібника – “Константин Паустовський в Одесі” я зробив кілька років тому. Цей покажчик рецензувався в журналі “Библиография” (автор – відомий російський книгознавець О. Г. Ласунський)² <...> Працюю дуже багато <...> Федора Петровича Погребенника я добре знаю, тому я був би вдячний за примірник покажчика його праць³. Для словника “Українські бібліографи” написав 20 статей – про дореволюційних бібліографів Одеси та фахівців 1920-х років. Хоч подати цей цикл до “Вісника Книжкової палати”.

1.08.1999.

<...> Либонь Ви бачили в “Віснику Книжкової палати” мою статтю про забутих бібліографів Тиховських. На продовження її послав розвідку про Павла Тиховського⁴ як першого бібліографа І. К. Карпенка-Карого (Тобілевича). І ще відправив статтю про репресованого одеського бібліографа 1920-х років Івана Тарасовича Курганського⁵. Тепер збираю матеріали про бібліографа Петра Андрійовича Зленка, який у 1920-30-х роках жив і працював у Празі⁶. Він колись учився в Одесі, в Новоросійському університеті, – то ж розшукав його особову студентську справу <...> Якщо є така можливість, надішліть мені покажчик праць Ф. П. Погребенника.

6.02.2000.

<...> Я брав і беру участь у ряді важливих енциклопедичних проектів. Зокрема, тепер залучений Іваном Михайловичем Дзюбою до створення “Енциклопедії сучасної України”. Міг би приєднатися до гурту, який працюватиме над енциклопедичним словником “Українські бібліографи”. Тим паче, що статей з цього поля культурної діяльності маю десятка зо два цілком готових... Але і лист, надісланий до бібліотеки і Ваша стаття у “Віснику Книжкової палати”⁷ викликають в мене чимало запитань. Якщо вже існує словник майбутнього посібника, то хто, коли і на якій основі його склав? Я про такий словник нічого не чув і проекту його не бачив. Тим часом маємо сумний досвід “Української літературної енциклопедії” та енциклопедії “Мистецтво України” (перше зупинилося на третьому, а друге на другому томі). Робота над цими проектами гальмувалася саме через тривалу відсутність ретельно складених і узгоджених на всіх рівнях словників. Отже, якщо словник “Українські бібліографи” існує, його годилося б розіслати для вивчення, обговорення, доповнення, уточнення, узгодження, затвердження добору авторів <...> Вітаю Ваш намір. Проте хотів би, щоб він дістав серйозне, поставлене на наукові підвалини втілення. Саме такий довідник підтримуватиму усім, чим тільки зможу. <...> За минулий рік маю понад 100 публікацій у збірниках, журналах, газетах. <...> Торік я виступив у “Віснику Книжкової палати” тричі. Розвідки ті вимагали великих зусиль <...> Тихо минуло моє 65-річчя. Тут “Вечерняя Одесса” та “Думська площа” відзначили його. Згадала також “Кримська світлиця”⁸. В “Календарі знаменних і пам’ятних дат” на 4-й квартал 1999 р. мене не шанували жодним рядком. Так само й у “Віснику Книжкової палати”, я вже не кажу про “рідну” “Літературну Україну” <...> У мене за 1990-1999 роки вийшло понад 1000 публікацій. Що з цим масивом роботи, не знаю. Для енциклопедичного словника “Українські бібліографи” пришлю Вам текст можливої статті, як узвичаєно робиться майже всіма живими персоналіями, коли вони можуть і мають бажання

¹ Іван Франко в Одесі: бібліогр. покажч./ упоряд.: Г. Д. Зленко, О. І. Кравченко. – Одеса: Друк, 2001. – 103 с.

² Ласунський О. “Одиссея” русского писателя // Библиография. – 1994. – № 2. – С. 133–135.

³ Федір Погребенник: біобібліогр. покажч./ уклад.: В. Полек, В. Патока. – Київ, 1999. – 118 с.

⁴ Зленко Г. Перший бібліограф Івана Карпенка-Карого (Тобілевича), або до теми про забутих братів Тиховських // Вісн. кн. палати. – 1999. – № 7. – С. 23–25.

⁵ Зленко Г. Загублений у мороці терору // Вісн. кн. палати. – 1999. – № 10. – С. 30–32.

⁶ Зленко Костянтин Петрович // Укр. літ. енцикл. – Київ, 1990. – Т. 2. – С. 272.

⁷ Жданова Р. До створення біобібліографічного довідника “Українські бібліографи” // Вісн. кн. палати. – 1999. – № 11. – С. 22–23.

⁸ Слово как дело: к 65-летию Г.Д.Зленко // Веч. Одесса. – 1999. – 6 нояб.; Суховецький М. Молодеча енергія душі: Г. Д. Зленку – 65 // Дум. площа. – 1999. – 5 листоп.; 7 листопада Григорієві Дем’яновичу Зленку виповнюється 65 років // Крим. світлиця. – 1999. – 5 листоп.

підготувати таке гасло <...> Нещодавно Сергій Зворський прислав мені, складений ним покажчик видань “Просвіт” Наддніпрянської України¹. Я написав невеличкий відгук для “Вечерней Одессы”², який ще не передав до редакції. Якщо надрукують, пришлю авторові. Здається там є суттєві зауваження.

6.01.2001.

<...> Мене вельми цікавить, що Ви випустили упродовж минулого року і над чим працюєте тепер. Дійшла звістка, що світ побачив покажчик праць Миколи Жулинського³. А як з бібліографією Валерія Шевчука?⁴ Що чуто зі створення словника бібліографів України. Якщо Ви переглядали “Вісник Книжкової палати” за 1999-2000 рр., очевидно, помітили, що я продовжую серію статей про призабутих бібліографів України. Має вийти розвідка про Емануїла Григоровича Оксмана⁵. Зібрав матеріали про Василя Федоровича Резнікова (Різниченка)⁶. У видавництві Інституту українознавства ім. І. П. Крип'якевича НАНУ видано мою невелику (на авторський аркуш) працю⁷. У комп'ютері – фундаментально-вичерпний покажчик “Іван Франко в Одесі”. У картотеці – список літературних публікацій на сторінках одеської преси періоду національно-визвольних змагань 1918 – 1919 рр. Вийшло кілька розвідок у журналі “Кур'єр Кривбасу”, які відзначено премією цього видання за 2000 рік. Загалом я напрацьовую традиційно зі сто публікацій за рік. В 2000-му видрукував декілька великих добірок віршів і збираюся шукати спонсора для видання збірки поетичної. Шкода, що наше бібліографо- і книгознавство не бачить усього того, що я зробив. У нас традиційно пишуть про киян, подеколи ще – про львів'ян. Одеса, Харків та ряд інших міст, лишаються, поза увагою <...> У мене до Вас невеличке прохання. Якщо в Парламентській бібліотеці є стаття Сергія Білоконя⁸, зробіть з неї ксерокопію. Я звертався з проханням до С. І. Білоконя, але він тепер в Америці. Тим часом без цієї статті я не можу обійтися в роботі над розвідкою про В. Ф. Різниченка <...> Чи продовжує працювати в бібліотеці С. Л. Зворський? Я заборгував йому листа.

3.03.2001.

<...> Глибоко вдячний Вам, що переслали книжку Сергія Зворського. Спасибі і за ксерокопію статті Сергія Білоконя. Навзаєм посилаю Вам покажчик своїх праць за станом на півріччя 1990 року. Його скорочено меншою мірою на половину <...> Перелік праць Миколи Григоровича Жулинського я ретельно прочитав. Певний гандж у ньому, на жаль, є. Скажу, <...> що нам конче слід переглянути методологію персональних науково-допоміжних покажчиків, надаючи пріоритети “різнобарвності” таких довідників і читацькій зручності перед вкритими мохом і павутинням приписами давніх інструкцій <...> Продовження обліку моїх публікацій у покажчиках “Одеська письменницька організація у... році” (роки 1990 – 1993), решта (прикорочена) в третій частині покажчика, присвяченого ОДНБ, який не знати коли побачить світ. Якщо для “Українських бібліографів” потрібні будуть якісь відомості про мене, я сповіщу Вам. Людмили Тарнашинській при нагоді передайте моє вітання. Її книжку я хотів би мати⁹.

13.11.2001.

<...> Посилав необхідні відомості про себе для посібника “Українські бібліографи”. Фотокартку матимете згодом <...> Статті про мене як про книгознавця і бібліографа,

¹ Видання “Просвіт” Наддніпрянської України (1906-1922 рр.): бібліогр. покажч./ уклад. С. Л. Зворський. – Київ, 1999. – 132 с.

² Зленко Г. Издала Одесская “Просвіта” // Веч. Одесса. – 2000. – 17 февр.

³ Микола Григорович Жулинський : біобібліогр. покажч./ уклад. Н. В. Лощинська. – Київ, 2000. – 64 с.

⁴ Валерій Шевчук: “Мав дерзновення бути самим собою”: біобібліогр.нарис/ авт. нарису Л. Б. Тарнашинська; бібліограф-уклад. В.О.Кононенко. – Київ, 2002. – 111 с.

⁵ Бібліограф “Геродота Південної України” // Вісн. кн. палати. – 2001. – № 2. – С. 22–24.

⁶ Видав Василь Різниченко : сторінка з історії книгодруку в Звенигородці // Шевченків. край. – 1996. – 24 лип.

⁷ Зленко Г. Перші українські видавництва Одеси : матеріали до книгознав. словника. – Львів, 2000. – 24 с.

⁸ Білокінь С. Краєзнавча діяльність Василя Різниченка // Друга Черніг. обл. наук. конф. з іст. краєзнавства (груд. 1988) : тези доп. – Чернігів; Ніжин, 1988. – Вип. 2. – С. 89–91.

⁹ Тарнашинська Л. Сезон вічності : літ.-крит. тексти / ред. та упоряд. І.Трач; вступ. слово: А. Андрусів. – Париж; Львів; Цвікаю: Зерна, 2001. – 128 с.

тим паче – книжки ніхто не напише. Від 7 листопада мені пішов 68 рік, дай Боже, донести ноги до 70-річчя <...> Маю втіху, що випередив указ Президента про відзначення 150-річчя Івана Франка виданням покажчика “Іван Франко в Одесі”. Він має прихильний резонанс¹. Цим та іншим посібником (“Константин Паустовский в Одессе”) я намагався утвердити новий тип бібліографічної праці – довідково-критичний покажчик літератури. Шкода, що українські бібліографи головним чином не читають один одного <...> В НПБ підготовлено й розмножено цікавий документ “Морально-психологічний портрет працівника ОДНБ”. Великий абзац кидає яскравий промінь на ситуацію у нас <...> Зацікавлений мати відсутні випуски “Зведеного каталогу україномовної книги...” Коли вони побачать світ, а також бібліографію Валерія Шевчука. Дуже бажаний розпис “Червоного шляху”, але коли він вийде?

6.01.2002.

<...> Перегляньте, будь ласка, покажчик [“Іван Франко в Одесі”, Одеса, 2001] і скажіть декілька слів про враження від нього. На відгук у друзі не сподіваюся, бо рецензії тепер стали раритетним жанром. Прочитав Вашу статтю про В.В.Патоку².

11.02.2002.

<...> Нарешті маю можливість послати Вам наших бібліографів... Їх тільки цими днями оправили і склеїли у видавництві “Астропринт” при Одеському Національному університеті. Як науковий редактор, зробив усе можливе, аби довідник мав зугарне наповнення <...> Бачити відгук на “Бібліографів” <...> там чи там хотілося б. Мабуть найкраще відгукнутися в “Слові і Часі”, де останнім часом бачив і читав Вас двічі³, радіючи, що Ви не викидаєте плуга з борозни. Розуміється, в довіднику знайшли своє місце всі, хто так чи сяк прилучився розвитку бібліографії та книгознавству. Буду вдячний Вам за ознайомлення з працею і оцінку її бодай у листі. Сподіваюся, що “Луку Алексеевича Чижикова” Ви одержали. А ще раніше, десь на початку січня, писав Вам також, дякуючи за покажчики, в тому числі – й Ваш персональний⁴ який познайомив мене з Вашим життям.

12.09.2002.

<...> Глибоко вдячний Вам за передані покажчики “Валерій Шевчук” [Київ, 2002] та “Ірина Жиленко”⁵, тепер – за надіслані праці “Ліна Костенко”⁶ та “Листи до приятелів”⁷. Усе це – вельми потрібні видання, адже наша джерелознавча нива ще така мало оброблена й бідна <...> Передайте мою щиросердечну подяку Євдокії Бабич, Валентині Патоці і Тетяні Замориній, а рівночасно <...> передайте моє вітання Людмилі Тарнашинській <...> Систематичний розпис змісту часопису “Листи до приятелів” у мене викликав особливий інтерес – і це цілком зрозуміло з огляду на нашу “непросвіщенність” стосовно журналів діаспори. От тільки побоююся, що комплекту “Листів...” в ОДНБ немає, <...> обов’язково поцікавлюся в Канадському Українському центрі <...> Завершили ми роботу над підготовкою рукопису бібліографічного довідника “Бібліографи ОДНБ ім. М. Горького”. Це – засяжна праця, яка охоплює понад 60 персоналій <...> Десь понад третина тексту належить мені, я ж і виступив у ролі наукового редактора. Коли посібник вийде в світ,

¹ Глушак А. Цінний франкознавчий покажчик // Веч. Одесса. – 2001. – 30 авт.

² Жданова Р. Подвижник української бібліографії // Вісн. кн. палати. – 2001. – № 10. – С. 42–44.

³ Жданова Р. Доповнення до української псевдоніміки // Слово і Час. – 2001. – № 10. – С. 87–89; Жданова Р. Українська дантеана // Слово і Час. – 2002. – № 12. – С. 86–90.

⁴ Рона Станіславівна Жданова : біобібліогр. нарис / уклад.-бібліограф та авт. нарису В. В. Патока. – Київ, 2002. – 54 с.

⁵ Ірина Жиленко: “Я так люблю життя земне” : біобібліогр. нарис / авт. нарису Л.Б.Тарнашинська ; бібліограф-уклад. Т. М. Заморіна. – Київ, 2001. – 34 с.

⁶ Ліна Костенко: “Я вибрала Долю собі сама” : біобібліогр. посіб./ авт. нарису Л.Б.Тарнашинська ; бібліограф-уклад. Т. М. Заморіна. – Київ, 2002. – 60 с.

⁷ Листи до приятелів : сист. покажч. змісту. Кн. 1-176 (1953-1968) / уклад. Є.К.Бабич, В.В.Патока. – Київ ; Нью-Йорк: Одігітрія, 2002. – 162 с.

неодмінно пришлю Вам. Зданий у видавництво великий, на 30 обліково-видавничих аркушів бібліографічний довідник “Люди і книги: Митці Розстріляного Відродження”¹ (бібліографія 25 розстріляних українських письменників за фондом ОДНБ). У Книжковій палаті України мали друкувати посібник, присвячений видавництву наукової літератури “Матезис”, яке функціонувало в Одесі у першій чверті ХХ століття, – але щось там загальмували роботу. Є ряд інших готових праць. Одначе труднощів – і об’єктивного і суб’єктивного порядку – багато.

6.01.2003.

<...> Мені хотілося послати Вам, бібліографічний довідник, присвячений бібліографам ОДНБ, але його дуже довго друкували і лише за порогом Нового року нібито домовилися з видавництвом. Я взяв на себе не лише наукове редагування посібника, а ще й вступну статтю та практично всі ретрогасла. Було б добре, якби аналогічні довідники видавали інші крупні бібліотеки України. Тоді, задуманий Вами словник став би реальним <...> Глибоко вдячний Вам за Ваш персональний біобібліографічний покажчик, який прочитав з великим інтересом. Тепер я цілковито знаю Ваш сумлінний і корисний бік української культури, творчий доробок, а в основних рисах – і Ваш життєвий шлях, на якому, здається, було чимало труднощів <...> Систематичний покажчик “Вістника...”², упорядкований Тетяною Добко в супроводі з небіжчиком Богданом Ясінським, якого я трохи знав за його візитом в Одесу, долучаю до розпису “Літературно-наукового вістника”³. Маю таким робом важливий інформаційний [звід], який <...> не раз стане у пригоді. Шкода, що покажчик змісту “Слова і часу”⁴ лише за 10 років (1990-1999). Ой як треба було б мати новий розпис журналу, який би <...> посів своє помітне місце в історії української літератури. Серія, присвячена шістдесятникам⁵, потрібна, хоча я не цілком zgodен зі структурою покажчиків. Вона дуже вже нагадує невинувдану структуру академічних бібліографічних серій, видаваних у Москві і Києві. Чому спочатку йде література “про”, а відтак – реєстр творів. Не знаю, чи доводилося Вам гортати наші бібліографічні покажчики, присвячені вченим і літераторам. Намагаємося весь матеріал “розфасувати” так (в рубриках і підрубриках), аби користувач одразу знайшов усе потрібне... Чи бачите Ви коли-небудь Сергія Білоконя? Після тривалої перерви у нас – було! – стало налагоджуватись листування і знову увірвалося. Сергій буцімто захворів. Чи одужав? Передавайте вітання Сергієві Зворському.

21.09. 2003.

<...> сталося так, що я досі не відповів на Вашого листа від 9 серпня і не подякував за вельми позиточні для мене бібліографічні посібники <...> Покажчики, присвячені Лесю Танюку⁶ та Євгенові Сверстюку⁷ я поки що лише переглянув. А от решту – “Григорія Сковороду”⁸, “Червоний шлях”⁹, “Науку і культуру”¹⁰ прочитав, що називається “від дошки до дошки”. У “Григорії Сковороді” виявив ряд праць, про

¹ Книги і долі: Митці Розстріляного Відродження: біобібліогр. покажч. / наук. консультант Г. Д. Зленко. – Одеса, 2002. – 368 с.

² Добко Т., Ясінський Б. Вістник : місячник літ., мистецтва, науки і громад. життя, 1933-1939 : сист. покажч. змісту. – Київ ; Вашингтон ; Нью-Йорк, 2002. – 338 с.

³ Літературно-науковий вістник : покажч. змісту. Т. 1-109 (1898-1932) / уклад. Б. Ясінський. – Київ ; Нью-Йорк: Смолоскип, 2000. – 544 с.

⁴ Слово і Час : сист. покажч. змісту (1990-1999) / уклад.: Є. К. Бабич, А. Ю. Коцирій, В. В. Патока. – Київ: Стило, 2002. – 287 с.

⁵ Серія “Шістдесятництво: профілі на тлі покоління” започаткована літературознавцем Людмилою Броніславівною Тарнашинською

⁶ Лесь Танюк: “Вітру не буде – треба гребти руками” : біобібліогр. нарис / авт. нарису А. Б. Тарнашинська; упоряд.: В. О. Кононенко, І. О. Негрейчук, Т. М. Сінькова. – Київ, 2003. – 127 с.

⁷ Євген Сверстюк: “Це – вибір” : біобібліогр. нарис / авт. нарису А. Б. Тарнашинська ; бібліограф-уклад. В. В. Патока. – Київ, 2002. – 126 с.

⁸ Григорій Сковорода, 1722-1794: бібліогр. покажч. / уклад.: Г. І. Гамалій, В. В. Шевченко. – Київ, 2002. – 135 с.

⁹ Червоний шлях (1923-1936 рр.): сист. покажч. змісту / упоряд. Н. В. Лоцинська. – Київ, 2003. – 215 с.

¹⁰ Наука і культура. Україна. Вип. 1-31 (1966-2002): сист. покажч. змісту / упоряд. Є. К. Бабич. – Київ, 2003. – 215 с.

існування яких не знав, а водночас – ряд помилок. До появи їх, очевидно, спричинився комп'ютерний набір. Ці зауваження не применшують значення праці. Шкода, що тираж її 150 примірників – мізерний, навряд чи посібник дійде до всіх крупних бібліотек, а отже, до основного споживача інформації. Тимчасом популяризувати Сковороду – наше невідкладне і благородне завдання <...> “Червоний шлях” буквально рясніє маргіналіями. Але я робив більшість цих нотаток “для себе”. Розписом журналу я вже скористався у поточній роботі <...> Людмилі Тарнашинській при нагоді скажіть, що своєю серією “Шістдесятництво”, вона робить корисну справу. От тільки структура покажчиків мала б не наслідувати відому російську серію “Библиография ученых СССР”. Усе-таки після бібліографічного нарису має іти реєстр публікацій, а не література про життя і творчість. Жагучий інтерес у мене викликає Ваша праця про джерела українського літературознавства¹. Шкода, що про неї Ви сповістили лише тепер. Я міг би подати Вам перелік усього, що ми видали на цій царині, – а це 20 посібників у серії “Письменники Одеси”, майже стільки ж випусків має серія “Одеська письменницька організація у... році”, світ побачили 9 випусків серії “Літературна Одеса” (зараз я працюю над 10-м – “Галина Комарівна (Галина Михайлівна Комарова)”², поетеса, приятелька Лесі Українки, дочка бібліографа Михайла Комарова. Готуємо третій випуск покажчика “Т. Г. Шевченко в Одеській пресі”³. Певна річ, чекатиму на “Українських бібліографів...” Ви запитуєте, над чим я працюю. Відомий перекладач Степан Ковганюк у таких випадках відповідав з посмішкою: “В основному над собою”. Здав у видавництво книжку віршів “Пізня лірика”⁴ (понад 1800 рядків в основному сонети). Недавно повернув верстку 35 гасел на літеру “Б” для “Енциклопедії сучасної України”. Для “Шевченківської енциклопедії” вже написав майже 300 гасел, головним чином про оточення поета та місця перебування Шевченка. Продовжую працювати над розвідками про призабуте й забуте. Сюжетів тут немірне число. Деякі з них реалізовано в журналі “Науковий світ”. Не знаю, чи вдасться видати “Лицарів досвітніх вогнів”⁵ (30 нарисів про діячів старої одеської “Просвіти”, які написав декілька років тому). Якщо вийде покажчик, присвячений Янушу Корчаку⁶, пришліть. Чекатиму на покажчик “Михайлина Коцюбинська”⁷. Коли я був студентом першого курсу факультету журналістики КДУ, Михайлина читала у нас курс вступу до літературознавства. Востанє ми бачилися навесні 1968 р. Я був у Держкомвидаві, де мене призначили головним редактором одеського “Маяка”, зайшов до Інституту літератури, погомонів з нею. Більше ми не стрічалися, але всі праці Михайлини, крім останньої (про епістолярій), у мене є <...> У своїй домашній бібліотеці я часом відкриваю невідомі книжкові “острови”. Бібліотека – як бібліотека, хоч маю і деякі раритети. А от що робити з кількома тисячами листів? Недавно одержав листа від упорядника листування Олесь Гончара. В коробці з частиною письменницького епістолярію, знайшов там шість листів Олесь Терентійовича, які вкопіював і супроводив деякими поясненнями <...> Дуже мені прикро, що життя завершується в умовах диктату й повної неповаги до всього, що зробив я для рідної культури.

18.03.2005.

<...> Вчора одержав Вашу бандероль. Розуміється за ніч <...> я встиг лише уважно познайомитися з описом джерел літературознавства та з другим томом україномовної

¹ Жданова Р. Бібліографічні джерела українського літературознавства, мовознавства та фольклористики, 1990-2002 / наук. консультант І. Д. Бажинов. – Київ, 2004. – 208 с.

² Галина Комарівна: (Галина Михайлівна Комарова) : біобібліогр. покажч. / упоряд. Г. Д. Зленко. – Одеса, 2004. – 32 с.

³ Шевченко в одеській пресі : бібліогр. покажч. Вип. 1-3. – Одеса, 1996-2003.

⁴ Зленко Г. Пізня лірика. – Одеса: Астропринт, 2003. – 164 с.

⁵ Зленко Г. Лицарі досвітніх вогнів : тридцять три портрети діячів Одес. “Просвіти” 1905-1909 років. – Одеса, 2005.

⁶ Польський педагог-гуманіст Януш Корчак (1878-1942) : бібліогр. покажч. / уклад.: В. В. Вербова, Н. А. Горбенко, С. В. Іщук та ін. – Київ, 2003. – 132 с.

⁷ Михайлина Коцюбинська: “Бути собою” : біобібліогр. нарис / авт. нарису А. Б. Тарнашинська ; бібліограф-уклад. В. В. Патока. – Київ, 2005. – 59 с.

книги. В описі джерел <...> прикро вразила відсутність покажчика “Бібліографіа ОДНБ ім. М.Горького”, хоча вийшов він ще 2002 року... моя рецензія на покажчик “Борис Андрійович Нечерда” (“Чертова дюжина”) зафіксована без автора <...> Торік 7 листопада переступив поріг восьмого десятка. Жодного привітання від людей зі сфери МК не одержав, незважаючи на весь “еверест” свого творчого доробку, почесне звання заслуженого діяча мистецтв України, Лауреата семи літературних премій, в т. ч. Павла Тичини, члена трьох спілок та інших авторитетних об’єднань <...> Торік побачила світ книжка моїх віршів “Пізня лірика”, яка мала гарний читацький резонанс¹. Щойно надійшов сигнальний примірник моєї книжки “Пошук для майбутнього”². Вибрані розповіді літературознавчого слідопита (передмова І. М. Дзюби). Там <...> три розділи: “Шевченко”, “Руданський”, “Та інші”. На виробництво передав книжку “Лицарі досвітніх вогнів: тридцять три постаті Одеської “Просвіти” 1905-1909 років”. Поволі впорядкував ще зо дві книжки. Хто відкрив ще стільки “білих островів” в океані української культури! Погляньте при нагоді в чергові номери журналу “Науковий світ”. Я там присутній ледве не в кожному номері. У щотижневнику “Кримська світлиця” вмістив понад 160 матеріалів <...> з бібліотечних видань, якими можемо пишатися – “І. К. Тобілевич (Карпенко-Карий) в Одесі”³. Посібник вийшов за керівництвом науковим і з передмовою Р. Я. Пилипчука. Тепер він виходить з інфаркту і буде писати переднє слово до аналогічного покажчика, присвяченого М. Л. Кропивницькому.

26.11.2006.

<...> Минулого року дав лад своєму епістолярному архівові, – а це за тридцять п’ять літ проживання на Варненській, тисяч з десять, а може, й двадцять листів, – із сумом дійшов висновку, що епоха епістолярних зв’язків майже закінчилася, наш час, по суті, не документується, як то було в століттях XVIII-XIX та ще й у XX (маю на оці складний і розмаїтий світ людської психології). Поруч з нашим будинком поштове відділення, на яке доставляють не кілька мішків листування, а маленьку торбинку. Мимохіть перефразуєш Шевченка: Ніхто не гавкне й не лайне, немовби і нема мене. <...> Навзаєм я передам Вам дещо з нашого доробку, коли хтось їхатиме до Києва. Не знаю, чи бачили Ви бібліографічний покажчик “Одеська державна наукова бібліотека імені М. Горького”, який складається з трьох частин; другу з них присвячено нашим виданням у рамках 1876 – 1999 років. За час мого завідування редакційно-видавничим відділом світ побачили №338-1468 (роки 1972 – 1999). Все це не тільки прочитав, а й значною мірою відредагував з боку не тільки фахового (на силі видань це не зазначено). Годі казати, що й “профіль” діяльності відділу, його тематику я сформував і продовжую впливати на них. Хоч за двадцять останніх років мене за ініціативою (поданням) бібліотеки не відзначено нічим <...> Поки що посилаю Вам другий випуск власного бібліографічного покажчика (роки 1989 – 2004)⁴ та перше число журналу “Літературна Одеса” з повістю-документом “Тихий світе мій...”⁵. Хотілося б, аби Ви переглянули покажчик: матимете уявлення, чим я займався після виходу в світ першого випуску посібника – правду сказати, там описане не все, а особливо “Література про...” подана вельми вибірково. Після виходу покажчика у мене вийшла ще одна книжка – “Лицарі досвітніх вогнів” (тридцять три портрети діячів одеської “Просвіти” 1905 – 1909 років). Друків у різних виданнях набралось до двохсот. У журналі “Науковий світ” я вже два роки підряд кожного місяця вміщую статтю, а то й дві. Це нові “пошуки й знахідки”. На одну з розповідей влітку на київському радіо звернув увагу професор КНУ Григорій Штонь <...> Якщо НПБУ одержала [250] том “Записок Наукового товариства імені

¹ Неприпізнана лірика // Чорномор. новини. – 2004. – 9 верес.

² Зленко Г. Пошук для прийдешнього : вибр. розповіді літ. слідопита / передм. І. М. Дзюби. – Одеса: Астропринт, 2004. – 276 с.

³ І. К. Тобілевич (Карпенко-Карий) в Одесі : бібліогр. покажч. / упоряд.: О. Г. Нуньєс, О. І. Кравченко. – Одеса, 2004. – 171 с.

⁴ Григорій Дем’янович Зленко : біобібліогр. покажч. / упоряд. О. Г. Кушнір. – Одеса, 2005. – 147 с.

⁵ Зленко Г. Тихий світе мій...!: повість-документ // Дум. площа. – 2004. – 24 верес.; 1, 8, 15 жовт.; 5, 12, 19 листоп.; 3 груд.

Шевченка” (до 150–річчя І. Я. Франка), в ньому знайдете мою статтю і рецензію Олеся Федорука на покажчик “Іван Франко в Одесі”. До речі, за книжку “Лицарі досвітніх вогнів” я відзначений медаллю всеукраїнської “Просвіти” “Будівничий України”. А в дні ювілею І. Франка Президент України нагородив мене орденом “За заслуги” III ступеня. Маю також Почесну відзнаку Національної спілки журналістів України, до якої входжу від часу її заснування (1958), зірка української журналістики Борис Тарасюк вручив мені Почесну грамоту Народного руху України <...> Не відаю, що буде сказано про мене в довіднику “Українські бібліографи”. Тексту статті ніхто зі мною не погоджував. Певно для неї використано посібник “Бібліографи ОДНБ”. Але ж він вийшов ще 2002 року. Дуже прошу надіслати відбитку гасла; я прочитаю його, доповню (чи й скорочу) – і поверну назад. Хотів би, зокрема, додати, що для майбутньої “Шевченківської енциклопедії” написав понад 500 статей-гасел (це десь аркушів десять-дванадцять, повноформатна книжка). От-от має вийти в світ п’ятий випуск покажчика “Т. Г. Шевченко в Одеській пресі”, який ми збираємось видати згодом (коли знайдемо кошти) окремою книжкою (всі п’ять випусків назагал). Я здійснив наукове редагування цієї праці. При чому не формально, як це часто-густо робиться, а “з пером у руках”. Тому мене здивувало, що у Ваших “Бібліографічних джерелах” Зленка як відповідального редакторі серії “Письменники Одеси” винесено “у факультатив”. Чому мене ніхто не запитав, яку роботу я виконував при цьому? Взагалі кажучи, чому ми такі не контактні, коли йдеться про довідкові видання? Це – важливе питання, адже є чудовий досвід бібліографів минулого, який цілком ігнорується <...> Про “гурт” видань, презентованих Вами, годилося б поговорити докладно. Тому обмежуся кількома зауваженнями. Ви надаремне подумали, що покажчик підручників¹ буде нецікавий мені. У ньому я став шукати прізвище географа Черпунова, про якого пише К. Паустовський у своїй повісті “Далекие годы”. На жаль, не знайшов. Але виявив чимало іншого і доволі цікавого.

<...> Тетяна Михайлівна Заморіна здійснила велику роботу, бібліографуючи праці Івана Михайловича Дзюби. Але я не побачив у посібнику двох інтерв’ю Дзюби, які він дав в Одесі сьогодиншньому редактору “Вечерней Одессы” Ларисі Бурчо та покійному Юрієві Шевченку з газети “Земля і люди” (1991). Там навіть заголовки прикметні: “За Україну болело серце...”, “Чи заговорить Одеса українською?” Якесь з цих інтерв’ю я посилав Іванові Михайловичу (а може й обидва). Моя книжка “Пошук для прийдешнього” вийшла з передмовою І. М. Дзюби. Передмову заведено до тритомника І. М. Дзюби “З криниці літ”² <...> Людмилі Броніславівні Тарнашинській (так само й Т. М. Заморіній) передавайте мою глибоку подяку за покажчики³. Хотів би запропонувати “Бібліотечній планеті” завести інформації-презентації нових бібліографічних видань, як це досі робила московська “Библиография”, як це бачимо в “Новом літературном обозрениі”. Я можу надсилати такі інформації про наші видання, починаючи з наступного року.

Підготовка текстів, коментарі Рони Жданової

Отримано 4 квітня 2018 р.

м. Київ

¹ Підручники і навчальні посібники (1748-1917 рр.) з фондів Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського для початкових і середніх навчальних закладів : каталог / упоряд.: Н. Г. Мацібора, Р. С. Жданова, В. М. Іващенко та ін. – Київ: Атіка, 2005. – 385 с.

² Дзюба І. Хист і пристрасть науковця // Дзюба І. З криниці літ. – Київ, 2006. – Т. 1. – С. 773–776.

³ Іван Дзюба – талант і доля : біобібліогр. нарис / авт. нарису М. Павлишин ; уклад. Т. М. Заморіна. – Київ: Правда, 2005. – 118 с.; Іван Світличний: “Бо вірую” : біобібліогр. нарис / авт. нарису Л. Б. Тарнашинська ; бібліограф-уклад. Т. М. Заморіна. – Київ, 2002. – 67 с.; Людмила Тарнашинська : наук.-допом. біобібліогр. покажч. / бібліограф-уклад. Г. Волянська. – Київ, 2006. – 118 с.